

Βαλκανικά σύμμεικτα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΜΕΛΕΤΩΝ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ

Επιμέλεια: *Κωνσταντίνος Παπουλίδης*

Τεύχος 8

Θεσσαλονίκη

1996

✓

Μαρία Γ. Παπαγεωργίου

Η ΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΔΙΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΤΥΠΙΚΟΝ
ΤΟΥ «ΠΑΛΑΙΟΥ ΓΑΜΟΥ» ΤΩΝ ΜΟΓΛΕΝΙΤΩΝ ΒΛΑΧΩΝ

I

1. Núp̃ta zăcatsă «'Ο γάμος ἀρχίζει!»! 'Ο λόγος ἐλέγετο κατὰ τὴν πρό τῆς Κυριακῆς τῆς στέψεως Πέμπτην, «ἡμέραν τοῦ Διός» (Jója < Jovis dies), ὅταν, μέχρι τῶν μέσων περιῖπου τοῦ τρέχοντος αἰῶνος οἱ ζευγίται βλάχοι τοῦ Πάικου¹, οἱ ὅποιοι ἐκ τοῦ μεσαιωνικοῦ ὀνόματος τῆς Ἀλμωπίας «Μόγλενα» ἐπονομάζονται «Μογλενίται»², ἐτήρουν, παρηλλαγμένως μὲν καθ' ἕνα ἕκαστον τῶν χωρίων ἀλλ' ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ὁμοιομόρφως, τὸ τυπικόν τοῦ λεγομένου «παλαιοῦ γάμου» (veacl' a nup̃tä).

Εἰς τὸ χωρίον Σκρά (L' úpnitsa) ἀπὸ βαθέος ὄρθρου, ἄνδρες συγγενεῖς τῶν μελλονύμφων συγκροτοῦντες δύο ἰδιαιτέρας ομάδας μετέβαινον εἰς τὸ δάσος μὲ φορτωτικά ζῶα, προκειμένου νὰ συνάξουν ξύλα (jăpñi) καὶ κισσόν (jădiră), κατὰ προτίμησιν «μὲ κορούμβους» (cu b̃or̃ki)· ἐπέθετον τὰ ξύλα ἐπὶ τῶν ζώων καὶ «τόν κισσόν ἐπὶ τῶν ξύλων» (jădira pr̃isti jăpñi), ἀφικνούμενοι δὲ εἰς τὸν οἶκον τοῦ γαμβροῦ καὶ εἰς τὸν οἶκον τῆς νύμφης ἀντιστοιχῶς, παρεκάθηντο εἰς «συνεστίασιν» (măncăgi), ἔχοντες ἀμφιτρύωνα οἱ μὲν

1. Περί τοῦ ὄρου ζευγίται βλ. Μαρίας Γ. Παπαγεωργίου, «Ἀφιέρωμα εἰς τοὺς ζευγίτας βλάχους τοῦ Πάικου», *Ελληνική Κληρονομιά*, Περιοδική Ἐκδοσις Συνδέσμου Προστασίας Ἑλληνικῆς Κληρονομιάς, Οκτώβριος 1995, αρ. τ. 4, σ. 12-13.

2. Περί τῶν Μογλενιτῶν βλάχων καὶ περὶ τῆς διαλέκτου αὐτῶν βλ. Gustav Weigand, *Vlacho-Meglen. Eine ethnographisch-philologische Untersuchung. Mit vier Lichtbildner*, Leipzig 1892. C. Jirecek, Βιβλιοκρισία εἰς τὸ ἀνωτέρω ἔργον τοῦ G. Weigand ἐν *Archiv für slavische Philologie*, 15 (1893). G. Weigand, *Beitrag zur Kenntniss des Meglen. Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (...)*, Leipzig 1898, 145-157. Pericle Papahagi, *Romanii din Meglenia. Texte si Glosar*, București 1900. Τοῦ αὐτοῦ, *Meglenoromânii. Studiu etnografico-filologic, I-II*, Analele Academiei Române, Memoriile Sect. Literare, XXV, București 1902. Gorge Pascu, *Elementele romanice din dialectele macedo- si meglenoromâne*, București 1913. A. I. B. Wace - M. S. Thompson, *The Nomads of the Balkans*, London 1914, σ. 219 κ.έ. I. A. Candrea, *Viața păstorească la Megleniți. Texte meglenite. Glosar megleno-român. Grai și Sufler*, București 1923-1927 (I, 22-38-261-285. II, 100-128. III, 175-209· 381-412. VI, 163-192. VII, 194-230). Th. Capidan, *Meglenoromânii. I, Istoria și graiul lor*, București 1925. *II, Literatura populară la Meglenoromâni*, București 1928. *III, Dicționarul meglenoromân*, București 1936, κ.ἄ.

τόν πατέρα του γαμβρού, οί δέ τόν πατέρα τῆς νύμφης³.

Κατά τόν αὐτόν χρόνον, τά θήλεα μέλη ἀμφοτέρων τῶν οἰκῶν ἔθετον ἐπὶ τῆς ἐστίας (ugniṣti) ξύλα ἐκ τῶν ἄρτι προσκομισθέντων καί ἐθέρμαινον κατ' ἐξακολούθησιν ὕδωρ, προκειμένου νά πλυθοῦν ἐκ περιτροπῆς ἅπαντα τά μέλη τῶν δύο οἰκῶν μέ ὕδωρ τό ὅποιον ἐθερμάνθη μέ τά προσκομισθέντα ξύλα. Ἐπίσης, ἐστόλιζον τοὺς δύο οἴκους μέ κισσόν.

Ἐκ παραλλήλου, νεάνιδες καί γυναῖκες ἐκ τοῦ γένους τοῦ γαμβροῦ καί ἐκ τοῦ γένους τῆς νύμφης προσερχόμεναι ἐθελοντικῶς εἰς τόν οἶκον τοῦ γαμβροῦ καί εἰς τόν οἶκον τῆς νύμφης ἀντιστοίχως, ἐπέδενον ἐν σπουδῇ «μέ κόκκινη κλωστή βαμμένη ἀπό τήν Μεγάλη Πέμπτη» (cu k' ádin gǎsi din Jója mári vǎpsit)⁴ ἀνά ἕν φύλλον κισσοῦ σέ «κουλουράκια» (culáts' ἐν. culác), ἔτοιμα ἀπό τήν προηγουμένην Τετάρτην, «ἡμέραν τοῦ Ἑρμοῦ» (N' ércurea < Mercurii dies), προκειμένου νά τά ἐπιδώσουν, τό συντομώτερον δυνατόν, οἰκείοι τῶν μελλονύμφων — δύο ἕως τρία ἄτομα — εἰς συγγενεῖς, φίλους καί γείτονας, ἀνά ἕν κατά οἰκογένειαν, ὡς «κάλεσμα στό γάμο» (cǎlisiri la nunta).

Ἄμα τῇ ἐπιδόσει τῶν προσκλήσεων, αἱ οἰκοδέσποιναί τῶν συγγενικῶν οἰκῶν κατέφθανον εἰς τόν οἶκον τοῦ γαμβροῦ καί εἰς τόν οἶκον τῆς νύμφης ἀντιστοίχως κομίζουσαι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς «δῶρον» (rǎclioa)· ὠδηγοῦντο αἱ μὲν εἰς τό δωμάτιον, ὅπου θά διήρχοντο οἱ μελλονύμφοι τήν πρώτην νύκτα τοῦ γάμου, αἱ δέ εἰς τό δωμάτιον, ὅπου θά ἐλάμβανε χώραν ὁ στολισμός τῆς νύμφης, καί ἄδειάζαν «κόσκινο γεμάτο μέ γέννημα» (tǎsur ǎmplin cu g' iri)⁵ ἐπάνω σέ στρωμένο ἐπὶ τοῦ δαπέδου «νέο κιλίμι» (palǎ poǎǎ), συγχρόνως δέ ἠῦχοντο: Si țǎ ǎmplinǎ di birikét si di bun «Νά εἶναι (ἐξυπακούεται: ἡ οἰκία τῶν μελλονύμφων) γεμάτη μέ σοδεῖες καί ἀγαθά».

Ἐν συνεχείᾳ, εἰς τόν οἶκον τοῦ γαμβροῦ μέ παρόντας τοὺς προσκληθέντας συγγενεῖς ἐτοιμάζονταν οἱ στέφανοι τοῦ γάμου. Γυνή ἐκ τοῦ πατρικοῦ γένους τοῦ γαμβροῦ, κατά προτίμησιν νεόνυμφος, ἐτοίμαζε διά τήν νύμφην πόλον⁶· ἐπάνω σέ «πόσι» καί γύρω ἀπό τό ἐπὶ τῆς κορυφῆς του «κόσμημα»

3. Πρβλ. Ν. Πολίτου, *Ὁ Γάμος παρά τοῖς νεωτέροις Ἑλλησιν. Λαογραφικά Σύμμεικτα Γ'*, σ. 254: Περί ὕλοτομίας καί γειμάτος «κατά τήν Πέμπτην ἢ τήν Παρασκευήν».

4. Πρβλ. Μαρίας Γ. Παπαγεωργίου, «Ἐκ τῆς λατρείας τῆς θεᾶς Παρθένου ἐν Νεαπόλει (Καβάλα)», *Πρακτικά του ΣΤ' Συμποσίου Λαογραφίας του Βορειοελλαδικοῦ Χώρου. Η ιστορική, αρχαιολογική και λαογραφική έρευνα για τη Θράκη. Κομοτηνή - Αλεξανδρούπολη, 7-10 Μαΐου 1989*, Θεσσαλονίκη 1991, σ. 348.

5. Τό κόσκινο ἦτο στρωμένο μέ ὑφαντό «τραπεζομάνηλο» (mjǎsǎ) καί τά καταχύσματα ἦσαν: «μία καραβάνα σιτάρι, μία καραβάνα καλαμπόκι, κάστανα, καρῦδια, κέρματα, καραμέλες, ἅπ' ὅλα» (unǎ carǎnǎ di gron, unǎ carǎnǎ di gǎnișǎr, cǎston', gǎmǎșǎ, rǎți, cǎrmel', di tuoi), ὅλα σκεπασμένα «μέ τά τέσσερα φτερά (= ἄκρες) τοῦ τραπεζομάνηλου» (cu rǎtu rǎpni di mjǎsǎ) (κατ' ἀνακοίνωσιν Ἀννέτας Τσιόνκη τοῦ Ἀθανασίου).

6. Πρβλ. «Ἐκ τῆς λατρείας», σ. 341-342 καί 347.

(tǎpilos «τεπελίκι») ἐπέρραπτε «φλοῖον κερασέας» (cuǎ di țsigǎș) καί ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ μικράς «ἀνθοδέσμας» (kítki) ἐκ θερινῶν ἀπεξηραμμένων ἀνθέων, τάς ὁποίας ἐτοίμαζαν καί παρέδιδαν, καθήμεναι περίξ αὐτῆς, νεάνιδες καί γυναῖκες, ἐπὶ δέ τοῦ κοσμήματος τῆς κορυφῆς ἔστερέωνε θερινόν ἄνθος μεγάλου μεγέθους, ὁμοίως ἀπεξηραμμένον. Καί τοῦτο διότι οἱ γάμοι ἐτελοῦντο πάντοτε κατά τήν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος καί, ἀκριβῶς εἰπεῖν, ἐντός τῆς χρονικῆς περιόδου ἡ ὁποία ἄρχεται ἀπό τῆς ἐπομένης τῶν «Θεοφανείων» (Vǎditsa) Δευτέρας, «ἡμέρας τῆς Σελήνης» (Lún' a < Lunae dies) καί ἐκτείνεται μέχρι τοῦ τέλους τῆς ὑπό τῆς «Κυριακῆς Τελώνου καί Φαρισαίου» εἰσαγομένης ἑβδομάδος (Rudóna)⁷.

Ἡ νύμφη δέν ἐγνώριζεν ὅτι κατά τήν Κυριακῆν τοῦ «στεφανώματος» (ǎncurǎpǎti) θά μετέβαινεν εἰς τήν ἐκκλησίαν φέρουσα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πόλον, προκειμένου νά ἐμφανισθῇ καθ' ὁμοίωσιν ἀρχαίας πολοφόρου θεᾶς τῆς θεᾶς Παρθένου⁸, ἡ ὁποία ἔφερε κατά τόπους ποικίλα ὀνόματα, προσηγορικά καί κύρια, ὡς καί ποικίλα ἐπίθετα⁹, ὡς μέλος δέ τῆς τριάδος τῶν ΑΞΙ θεοτήτων τῆς καθολικῆς λατρείας ἔφερε τό ἄρρητον ὄνομα Ἀξιόκερρα¹⁰.

Ἐνῶ ἐτοιμαζόταν ὁ πόλος τῆς νύμφης, ὁ γαμβρός ἔκοπτε «κληματόβεργες» (vítur) ἀπό τήν κληματαριάν τῆς αὐλῆς τῆς οἰκίας καί ἐτοίμαζε τά δύο γαμήλια στέμματα. Ἐν ἀρχῇ ἐτοίμαζε δύο στεφάνους εἰς τοὺς ὁποίους ἔδιδε κανονικόν κυκλικόν σχῆμα, τυλίσσων αὐτούς «μέ κόκκινη κλωστή τῆς Μεγάλης Πέμπτης». Ἐν συνεχείᾳ, ἐπὶ τοῦ στεφάνου, ὁ ὁποῖος θά ἀπετέλει τήν βάσιν τοῦ ἰδικοῦ του στέμματος, ἐσχημάτιζεν, πάντα μέ τήν βοήθειαν «τῆς κλωστῆς τῆς Μεγάλης Πέμπτης», θόλον «μέ τέσσαρες κληματόβεργες» (cu rǎtu vítur), ἐνῶ ἐπὶ τοῦ στεφάνου, ὁ ὁποῖος θά ἀπετέλει τήν βάσιν τοῦ στέμματος τῆς νύμφης, ἐσχημάτιζε θόλον «μέ τρεῖς κληματόβεργες» (cu trei vítur), διατεταγμένας κατά τό σχῆμα ἀνεστραμμένου ταῦ. Τέλος, τίς κληματόβεργες στεφάνων καί θόλων περιετύλιξε μέ κισσόν, τόν ὅποιον ὁμοίως ἔστερέωνε «μέ κόκκινη κλωστή τῆς Μεγάλης Πέμπτης»¹¹.

7. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 341, σμ. 29.

8. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 353. Γ. Μπακαλάκη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, «Νεοπ(ολιτέων). Οἶνος Ἰσμαρικός», *Τιμητικός Τόμος γιά τόν Καθηγητή Γ. Μπακαλάκη, Μέρος Β'*, Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1990, σ. 694-695 καί εἰκ. 2 καί 3. Ὁ ἀνωτέρω πολύτιμος Τόμος προσεφέρθη εἰς ἐμέ ἐκ μέρους τοῦ Σπουδαστηρίου Ἀρχαιολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ καθηγητοῦ κυρίου Η. Γ. Μυκονιάτη, τόν ὅποιον ἀπό τῆς θέσεως ταύτης εὐχαριστῶ θερμῶς.

9. Μαρίας Γ. Παπαγεωργίου, «Παλαιά συνήθεια τῆς 6. Μαΐου, ἡμέρας μνήμης τοῦ Παλιού Ἀη Γιώργη» εἰς τό βλαχόφωνον χωρίον Σκρά (Λιούμνιτσα), *Βαλκανικά Σύμμεικτα*, Περιοδική ἔκδοσις τοῦ Ἰδρύματος Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἰίου, Τεύχος 4 (1992), σ. 27.

10. «Ἐκ τῆς λατρείας», σ. 350.

11. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 348.

Ὁ γαμβρός δὲν ἐγνώριζεν ὅτι «οἱ τρεῖς βέργες» τοῦ στέμματος τῆς νύμφης παρέπεμπον εἰς τὴν τριάδα τῶν ΑΞΙ θεοτήτων τῆς καβιρικῆς λατρείας: Ἄξιερρον, Ἄξιόκρσαν καὶ Ἄξιόκρσον καὶ ὅτι ἡ τετάρτη βέργα τοῦ ἰδικοῦ τοῦ στέμματος παρέπεμπεν εἰς τὸν πρὸς τὸν Ἑρμῆν ταυτιζόμενον θεὸν Κασμίλον, τῆς αὐτῆς καβιρικῆς λατρείας¹².

2. Ἐπειδὴ τὸ τυπικὸν τοῦ «παλαιοῦ γάμου» περιέχει, κατὰ τρόπον μὴ ἐπιδεχόμενον ἀμφισβήτησιν, στοιχεῖα ἐκ τῆς καβιρικῆς λατρείας, εἶναι πολὺ πιθανόν ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ κυρίου Ν. Μουτσοπούλου ἀναφερομένη «ἀνάγλυφη κριοκεφαλῆ» τῆς ἐξωτερικῆς διακοσμήσεως κατὰ τὴν ΒΔ γωνίαν τοῦ ναοῦ τῆς Μονῆς Ἀρχαγγέλου παρὰ τὸ χωρίον Ἀρχάγγελος (Уошап')¹³ τυγχάνει κατάλοιπον ἀσκηθείσης εἰς τὴν περιοχὴν μυστηριακῆς λατρείας τῆς θεᾶς Μητρὸς-Ἀξιέρου ὡς ἀρχετύπου τῆς μητρὸς καὶ τοῦ θεοῦ Ἑρμοῦ-Κασμίλου ὡς ἀρχετύπου τοῦ «ἐρχομένου παιδός»¹⁴, τὸ τυπικὸν τῆς ὁποίας περιλαμβάνει ἐπὶ Ἑρμῆ λεγόμενον καὶ τῷ κριῶ λόγον¹⁵.

Δεδομένης τῆς παλαιότητος τοῦ τυπικοῦ τοῦ «παλαιοῦ γάμου», εἶναι ἐπιτρεπτόν νά ὀνομάσωμεν ἔτι χλωρά τὰ ἀπὸ τοῦ δάσους κατὰ τὴν «ἡμέραν τοῦ Διός» προσκομιζόμενα καὶ ἐπὶ τῆς ἐστίας τιθέμενα ξύλα, μέ ἀπόσπασιν τοῦ ὄρου ἐκ τῶν Λαφρίων, ἐορτῆς ἀγομένης κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ὑπὸ τῶν Πατρῶν πρὸς τιμὴν τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος¹⁶, τῆς παρθένου θεᾶς, ἡ ὁποία μέ τὴν σθεναράν φροντίδα προορφικῶν θεολόγων κατέλαβε τὴν θέσιν τῆς πολυωνύμου ἀρχαιοτάτης θεᾶς Παρθένου¹⁷.

Ὅμοιως εἶναι ἐπιτρεπτόν νά θεωρήσωμεν πιθανόν ὅτι εἰς χρόνους παλαιότερους τῶν ρωμαϊκῶν τὸ τυπικὸν τοῦ «παλαιοῦ γάμου» ἀνέθετεν εἰς συγγενεῖς τῶν μελλονύμφων ἄνδρας ἀποκαλουμένους δενδροκόπους νά προσκομίζουσαν ἀνά ἓν δένδρον εἰς ἓνα ἕκαστον τῶν δύο οἴκων, εἰς δὲ τὰ θήλεα μέλη τῶν οἴκων τούτων νά ἐπιθέτουσαν, ὄχι ξύλα ἀλλὰ ξύλον ἔτι χλωρόν—ὄχι ἀπαραιτήτως ἐς ἑκαταίδεκα πῆχεις— ἐπὶ τῆς ἐστίας, ἐντὸς τῆς ὁποίας προηγουμέ-

12. Ἐνθ' ἄνωγ., σ. 347-349.

13. Ν. Μουτσοπούλου, *Οἱ Ἐκκλησίαι τῆς Πέλλης*, Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Ἰνστιτούτο Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἀρ. 138, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 25. Τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος «κριοκεφαλῆ» ἡ μετρίότης μου ἐξέλαβεν ὡς κεφαλὴν «ἐλάφου». Βλ. «Τὸ χωριὸν "Χώστιανες" τοῦ θέματος Μογλενῶν», *Μακεδονικά*, Σύγγραμμα Περιοδικὸν τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Τόμος ἑνάτος 1969, Ἐν Θεσσαλονίκη 1969, σ. 61-62 καὶ εἰκ. 6.

14. «Ἐκ τῆς λατρείας», σ. 334 καὶ 339 κ.έ.

15. Πausanίου II 3.4. Ὡς κριοφόρος ἐτιμᾶτο ὁ Ἑρμῆς ἐν Τανάγρα· βλ. Πausanίου IX 22,1.

16. Πausanίου VII 18,8 καὶ 11-12. Πρβλ. Πausanίου V 31,7-8.

17. «Παλαιὰ συνήθεια τῆς 6. Μαΐου», *passim*. Πρβλ. Μαρίας Γ. Παπαγεωργίου, «Κριτική παρουσιάσις τοῦ ἔργου τοῦ Romulus Vulcănescu, *Mitologie Română*, București. Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1985», *Βαλκανικά Σύμμεικτα*, Περιοδικὴ Ἐκδοσις τοῦ Ἰδρύματος Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, τεύχ. 5-6, Θεσσαλονίκη 1993, σ. 260.

ως εἶχον τοποθετήσει ξύλα ἀπὸ τὰ αὐτότατα¹⁸. Καὶ ἐπειδὴ ἡ παράδοσις συνάπτει τὸ δενδροκόπιον πρὸς τὴν Ἥραν¹⁹, καθίσταται πρόδηλον ὅτι ἡ θεὰ αὕτη, συμφώνως πρὸς τὸ τυπικὸν τοῦ «παλαιοῦ γάμου» ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν του δομὴν, ἐσημείωνε τὴν παρουσίαν τῆς ὡς νυμφευομένη ὑπὸ τὴν μορφὴν κορμοῦ δένδρου· ἄλλως εἶπειν, Δαιδάλου ἀμόρφου πρωτογενῶς. Ἡ ἄποψις αὕτη θεμελιούται, πιστεύομεν, ἐπὶ ὀψίμου μυθοπλασίας, τὴν ὁποίαν περιέλαβεν ὁ Πausanίας εἰς τὰ «Βοιωτικά» του¹⁹.

Τὴν τοιαύτην τῆς Ἥρας παρουσίαν ὡς νυμφευομένης ὑπαινίσσεται πιθανῶς ἡ γοητευτικὴ εἰκὼν τῆς θεᾶς ἐπὶ λευκοῦ κάμπου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς κύλικος τοῦ Μονάχου (470-460 π.Χ.)²⁰.

Ἡ ὑπὸ τοῦ τυπικοῦ τοῦ «παλαιοῦ γάμου» προβλεπομένη παρουσία τῆς Ἥρας ὡς νυμφευομένης ἀποκαλύπτει τὸν λόγον ὁ ὁποῖος ὑπεχρέωνε τὴν Ἥραν κατὰ ἔτος λουομένην παρθένον γίνεσθαι, μυστικὸν τὸ ὁποῖον ἐκράτησαν μόνοι οἱ Ἀργεῖοι, τελούντες τελετὴν ἐν Ναυπλίᾳ παρὰ τινὰ πηγὴν καλουμένην Κάναθον²¹.

Ἐάν ἡ ἀπόθεσις ἐπὶ τῆς ἐστίας ξύλου ἔτι χλωροῦ παρέπεμπεν εἰς τὴν παρουσίαν τῆς θεᾶς Ἥρας ὡς νυμφευομένης, ἐνδεχομένως ὁ μέχρι πρὸ ὀλίγων δεκαετιῶν «ἐπὶ τῶν ξύλων» (Prísti ližamni) τιθέμενος κισσὸς παραπέμπει εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Διός ὡς νυμφίου.

Ἡ παράδοσις συνάπτει τὴν ἐορτὴν τῶν Φλιασίων Κισσοτόμοι (ἡμέραι) πρὸς τὴν θεάν Γανυμήδα ἢ Ἥβην²². Πρόκειται περὶ τῆς πολυωνύμου ἀρχαίας σεληνιακῆς θεᾶς, ἡ ὁποία κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος ἐν Φλιούντι καὶ Σικυῶνι ἐλέγετο καὶ Δία²³.

Τὸ τυπικὸν τοῦ «παλαιοῦ γάμου» τῶν Μογλενιτῶν βλάχων ἀποκαλύπτει ὅτι οἱ δενδροκόποι συγγενεῖς τῶν μελλονύμφων ἐκ παραλλήλου ἐτύγχανον καὶ κισσοτόμοι. Προφανῶς ἡ προβλεπομένη παρουσία τοῦ Διός ὡς νυμφίου ὑπὸ μορφὴν κορυμβοφόρου κισσοῦ μέ τὴν πάροδοι τῶν αἰώνων ἐγκατελήφθη, ἂν κρίνωμεν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐνῶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος πλέκονται «κλημάτινοι στέφανοι»²⁴, οὐδαμοῦ φέρουν οὗτοι κισσόν. Πιθανῶς ἡ πα-

18. Πausanίου VII 18,11.

19. Πausanίου IX 2,7 καὶ 3,12.

20. Ἑλληνικὴ Μυθολογία, Γενική Ἐποπτεία: Ι. Θ. Κακριδῆς, Τόμος 2. *Οἱ Θεοί*. Ε. Ν. Ρούσου, Ἡ Ἥρα, σ. 91, εἰκ. 34.

21. Πausanίου II 38, 2-3.

22. Πausanίου II 13, 3-4· βλ. P. Nilsson, *Griechische Feste von religiöser Bedeutung. Mit Ausschluss der Attischen*, Darmstadt 1957 / Milano 1975, σ. 39-40 καὶ σημ. 3.

23. Nilsson, *αὐτόθι* καὶ σημ. 5.

24. Ν. Πολίτου, «Γαμήλια σύμβολα», *Λαογραφικά Σύμμεικτα*, Β', 1921. *Οἱ Στέφανοι*, σ. 228-234. Πρβλ. Κυριάκου Σιμοπούλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στὴν Ἑλλάδα*, 333 μ.Χ. - 1700, Β' ἔκδοσις, Ἀθήνα 1972, σ. 716: «Στεφάνωσι (ὁ παππάς) τὸ ζευγὰρι μέ κληματόβεργες (...)» (εἰς τὴν

λαιά συνήθεια εξηλίχθη εις εορτήν *Κισσοτόμων* (*ήμερών*), συνδεθείσαν πρὸς τὴν θεάν *Δίαν* διὰ μέσου τῆς πρὸς τὸν πατέρα *Δία* συνωνυμίας, ἐνῶ ἕτερα συνήθεια ἐπέβαλε νά στέφη ὁ *μισσός* τὴν κεφαλὴν τοῦ θεοῦ *Διονύσου* κατ' ἀποκλειστικότητα²⁵.

II

1. Καθ' ὃν χρόνον ὁ γαμβρός ἐτοίμαζε τὰ γαμήλια στέμματα, νεάνιδες καθήμεναι πέριξ αὐτοῦ ἤδον τὸ κάτωθι ἄσμα (Κατ' ἀνακοίνωσιν Παναγιώτας Ἑμμανουήλ τοῦ Γεωργίου. Ὁ ἐντός ἀγκυλῶν στίχος κατ' ἀνακοίνωσιν Ἀθηναῦς Ἑμμανουήλ τοῦ Χρήστου· ὁ αὐτός στίχος κατὰ τὴν ἀποψιν τοῦ Δημητρίου Γκιουρτσέκη «εἶναι νεώτερος»):

Vítsa si anjǎšti dinjúr di Tsitáti. Nu š fost aǵ vitsǎ, ca š fost aǵ fiǎtǎ. Pǵopajǎ fiǎta, 5 Díacului pǵǎra, (Vlǎdícaǵǎ sǵǎra).	Ἡ ἄμπελος ἐλίσσεται περὶ τὴν Ἄκραν πόλιν. Δέν ἔχει γεννηθῆ ἄμπελος, διότι ἔχει γεννηθῆ κόρη. Τοῦ Ἱερέως ἢ θυγάτηρ, 5 τοῦ Διακόνου ἢ νύμφη, (τοῦ Δεσπότη ἢ ἀδελφῆ).

Παραδόξως ὁ Th. Capidan διατείνεται ὅτι, ὅταν ἐγνώρισε τοὺς Μογλενίτας βλάχους, οὗτοι εἶχον ἀντικαταστήσει τὰ βλαχικά ἄσματα μὲ «μογλενοβουλγαρικά», ἀναφερόμενος δέ εἰς τὰ κατὰ τὸν γάμον τελοῦμενα, παραθέτει τοὺς στίχους: *Loza se vie / ocolo grada*²⁶, οἱ ὅποιοι τυγχάνουν πιστῆ μετάφρασις εἰς τὰ «μογλενοβουλγαρικά» τῶν βλαχικῶν στίχων: *Vítsa si anjǎšti / dinjúr di Tsitáti*.

Ἐνδιαφέρουσα τυγχάνει ἡ κάτωθι παραλλαγὴ τοῦ ἄσματος ἐκ τοῦ χωρίου Ἀρχάγγελος (Ἰοῶσαν') (κατ' ἀνακοίνωσιν τῆς Ἀντωνίας Πάγια τοῦ Βασίλειου, τὸ γένος Ἀθανασίου Τσαμπουλή):

Vítsa si anveašti dinjúr di Tsitáti. Nu š fost aǵ tsitáti, ca š fost aǵ feata.	Ἡ ἄμπελος ἐλίσσεται περὶ τὴν Ἄκραν πόλιν. Δέν ἔχει γεννηθῆ πόλις, διότι ἔχει γεννηθῆ κόρη.

Μύκονον).

25. Ἑλληνική Μυθολογία, ἐνθ' ἄνωτ. Ε. Ν. Ρούσου, Ἄλλες παραδόσεις γιὰ τὸ Διόνυσο. Ἀνάλυση καὶ Σχόλια, σ. 208.

26. Th. Capidan, *Meglenoromânii I*, Κεφ. 5. Elementul slav, σ. 86 καὶ Introducere, σ. 46· περὶ βλ. σ. 43.

Pǵpal'a feata, 5 Díacului pǵra, Vlǎdícal'a sóra.	Τοῦ Ἱερέως ἢ θυγάτηρ, 5 τοῦ Διακόνου ἢ νύμφη, τοῦ Δεσπότη ἢ ἀδελφῆ.

Ἐναντιοβητικῶς τὸ ἀνωτέρω ἄσμα τυγχάνει μεταφορὰ εἰς τὴν βλαχικὴν γλῶσσαν ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἄσματος, τὸ ὅποιον περιέγραφε τὸ θέμα τοῦ ἐμπροσθοτύπου²⁷ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ νομίσματος: πρόσωπον *κόρης* (*fiǎtǎ*) (στίχ. 4) φερούσης ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διάδημα καθ' ὁμοίωσιν Ἄκρας πόλεως (*tsitáti*) (στίχ. 2) μὲ περιελιγμένην ἄμπελον (*vítsa*) (στίχ. 1-2). Καὶ ἐπειδὴ ὁ παρακείμενος χρόνος τῶν ρημάτων ἐνοποιεῖ τὸ παρελθόν μὲ τὸ παρόν, ἡ χρῆσις τοῦ γ' προσώπου τοῦ παρακειμένου τοῦ ρήματος *sam eimi*: *fost aǵ gé-gone* ἀποκαλύπτει ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος *κόρη* ὑπῆρξε θεά, κατὰ μὲν τὴν παραλλαγὴν τοῦ Σκρᾶ ταυτιζομένη πρὸς τὴν ἄμπελον (*vítsa*) (στίχ. 3-4), κατὰ δὲ τὴν παραλλαγὴν τοῦ Ἀρχαγγέλου ἔχουσα ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῆς πόλιν (*tsitáti*) προφανῶς συνώνυμον (στίχ. 3-4).

Οἱ τρεῖς τελευταῖοι στίχοι τοῦ ἄσματος (5-7) ἐμφανῶς περιέχουν τὰ στοιχεῖα ταυτότητος *κόρης* θνητῆς, πρωτογενῶς ὅμως τὸ ἄσμα θά περιεῖχε τὰ στοιχεῖα ταυτότητος τῆς πρὸς τὴν ἄμπελον ταυτιζομένης θεᾶς *Κόρης*.

Εἰς τὸν γεωγραφικὸν χώρον τῶν Μογλενιτῶν βλάχων ἔχουν ἐπισημανθῆ ὑπὸ τοῦ Th. Capidan τέσσαρες τοποθεσίαι φέρουσαι τὸ ὄνομα *Tsitáti*: ἡ θέσις τοῦ ἐνός ἐκ τῶν χωρίων διὰ τῆς συνοικίσεως τῶν ὁποίων προέκυψεν ἡ κωμόπολις Νώτια (Ἐνωτία > Νόντι), τοποθεσία παρὰ τὸ χωρίον Περίκλεια (*Birislaf*), τοποθεσία παρὰ τὸ χωρίον Σκρᾶ (*L' úpnitsa*) καὶ τοποθεσία παρὰ τὸ χωρίον Χούμα (*Úma*)²⁸. Σήμερον εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ χωρίου Σκρᾶ δέν ὑπάρχει τοποθεσία μὲ τὸ ὄνομα *Tsitáti*. Ἀλλὰ καὶ ὁ G. Weigand, ὁ ὁποῖος προέβη εἰς ἐπιτόπιον ἔρευνα²⁹, δέν ἀναφέρει τοποθεσίαν μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο· ἐνδεχομένως ἡ μία ἐκ τῶν δύο φύσει ὀχυρῶν τοποθεσιῶν τῆς περιφέρειας τοῦ χωρίου: *Curupa* καὶ *Štur*, ἐξακρακτηρίζετο ὡς *tsitáti*.

Ἀσφαλῶς δέν δυνάμεθα νά ταυτίσωμεν τὴν *Tsitáti* τοῦ ἄσματος πρὸς τινὰ τῶν ἀνωτέρω τοποθεσιῶν τοῦ γεωγραφικοῦ χώρου τῶν Μογλενιτῶν βλάχων· ὀφείλομεν ὅμως νά λάβωμεν κατ' ἀρχὴν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ παρθενικὴ θεὰ Ἄρτεμις ἐτιμήθη ἐν Ἀλμωπία ὡς ἀγροτέρα³⁰. Τὸ ἐπίθετον τῆς θεᾶς πα-

27. Ὁ ὄρος ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἔργου τῆς κυρίας Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, *Αρχαία Ἀλμωπία*, τιμητικῆς πρὸς ἡμὲ προσφορᾶς τοῦ Παραρτήματος Ἀλμωπίας τῆς Παμμακεδονικῆς Ἐνώσεως Ἑλλάδας, πρὸς τὸ ὅποιον ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης ἐμφράζω τὰς θερμάς μου εὐχαριστίας. Βλ. σ. 2, ὑπόμνημα τῆς εἰκ. 1.

28. Th. Capidan I, σ. 11, 24, 25. III, σ. 309.

29. *Vlacho-Meglen. Reise nach und Aufenthalt im Ljumnitsa* καὶ *Ausflüge in die Umgegend*, σ. XVII-XXII.

30. Α. Χρυσοστόμου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 84.

ραπέμπει εις τά «Ἀττικά» τοῦ Πανσανίου, ὅπου ἀναφέρονται τά ἑξῆς: Διαβάσι δὲ τὸν Ἰλιὸν χωρίον Ἄγραι καλούμενον καὶ ναὸς ἀγροτέρας Ἀρτέμιδος³¹. Ἡ σύνδεσις τῆς λατρείας τῆς ἀγροτέρας Ἀρτέμιδος πρὸς τὸ τοπωνύμιον Ἄγραι παραπέμπει εὐθέως εἰς τὴν Ἀρτεμιν ὡς ἐλαφρολόγον³²· βεβαίως κατ' ἀποκλειστικότητα καὶ ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει καὶ εἰς τὴν προσπολλώνιον σεληνιακὴν θεάν, ἥ ὁποία εἶχε συνοδόν τῆς τὴν βαλιάν ἔλαφον³³ ὡς ἀστροχίτων³⁴, καθόσον τὸ τοῦ νεβροῦ στικτόν δέρας³⁵ ὑπῆρξε τὸ σύμβολον τῶν φαινήν ἀμφί σελήνην ἀστρων³⁶, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς ἀναφορᾶς τοῦ Διοδώρου εἰς τὸ τῆς νεβρίδος ἔναμμα τοῦ Ὀσίριδος³⁷.

Ὁ Καλλιμάχος ἀποκαλύπτει ὅτι ἡ Ἀρτεμις ὑπῆρξεν πολὺπτολις³⁸· ὑπεσχέθη εἰς τὸν πατέρα τῆς Δία ὅτι θὰ διαφυλάξῃ τὴν πολυωνυμίην³⁹ καί, ὅταν τοῦ ἐξήτησε νὰ τῆς δώσῃ πόλιν ἦντινα ἐκεῖνος ἤθελεν⁴⁰, ἔλαβε τὴν ὑπόσχεσιν: Τρεῖς δέκα τοι πτολιέθρα καὶ οὐχ ἓνα πύργον ὀπάσσω⁴¹. Ὁ Καλλιμάχος δὲν ἀποκαλύπτει ὅτι ἀρχικῶς κάτοχος τῆς διασπαστικῆς πολυωνυμίας καὶ τῶν πολλῶν πτολιέθρων ὑπῆρξεν ἡ καλοῖς ἀστροισὶ βρούουσα Σελήνη⁴² καὶ ὅτι ἡ μεταβίβασις των εἰς τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ἀπόλλωνος Ἀρτεμιν ἐγένετο προκειμένου νὰ διαφυλαχθῇ ἡ ἐνότις τῶν Ἑλλήνων δι' ἐνιαίας λατρείας.

Ἄλλὰ ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ γαμήλιον ἄσμα τῶν Μογλενιτῶν βλάχων. Ἡ ταύτισις τῆς θεᾶς Κόρης τοῦ ἄσματος τούτου πρὸς τὴν ἐν Ἀλμωπία τιμηθεῖσαν Ἀρτεμιν πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ, διότι ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνος οὐδεμίαν ἔσχεν ποτέ σχέσιν πρὸς τὴν ἄμπελον.

2. Ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1937 εἶναι γνωστόν ὅτι ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Γ. Μπακαλάκης ἀνέγνωσε ἐπιγραφὴν ἐπὶ ἀμόρφου λίθου τῶν ὑστᾶτων ρωμαϊκῶν χρόνων ὀρίζουσαν: Θεᾶς Ἀλμωπίας ἄμπελον ἐκεῖθεν τοῦ Στρυμόνος, «ἐπὶ τῶν πρὸς

31. Πανσανίου I, 19, 6.

32. Ὀμηρικὸς Ὕμνος εἰς Ἀρτεμιν 9, στίχ. 2.

33. Εὐριπίδου, Ἐκάβη 90, ἐν Ἀγαπητοῦ Γ. Τσοπανάκη, «Γλωσσικά Μακεδονίας», Ἀρχαία Μακεδονία, Ἀνακοινώσεις κατὰ τὸ Πρῶτον Διεθνὲς Συμπόσιον ἐν Θεσσαλονίκῃ, 26-29 Αὐγούστου 1968, Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Ἰδρυμα Μελετῶν Χρσονήσου τοῦ Αἵμου, ἀρ. 122, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 334-352· βλ. σ. 347.

34. Ὀρφῆως, Ἀργοναυτικά, στίχ. 515.

35. Εὐριπίδου, Βάκχαι, στίχ. 835.

36. Ἰλιάδος Θ 555.

37. Διοδώρου Σικελιώτου, Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη, I 114.

38. Καλλιμάχου, Ὕμνος εἰς Ἀρτεμιν, στίχ. 225.

39. Ἐνθ' ἄνωγ., στίχ. 7.

40. Ἐνθ' ἄνωγ., στίχ. 19-20.

41. Ἐνθ' ἄνωγ., στίχ. 34-35.

42. Ὀρφῆως, Ὕμνος 8, στίχ. 7.

τὴν κοιλάδα τῆς Πιερίας προπόδων τοῦ Παγγαίου» καὶ ἀκριβῶς εἶπεῖν παρὰ τὸ χωρίον Τρίττα (πρότερον, Τσιφλίκι) τῆς κοινότητος Μεσορρόπης τῆς ἐπαρχίας Παγγαίου (Πραβίου) τοῦ νομοῦ Καβάλας, καὶ ἀπεφάνθη ὅτι διὰ τῆς ἐν λόγω ἐπιγραφῆς «συμπληροῦται ἡ σιωπὴ τοῦ Θουκυδίδου περὶ τῆς νέας πατρίδος» τῶν ὑπὸ τῶν Τημενιδῶν ἐξ Ἀλμωπίας ἐξωσθέντων Ἀλμωπῶν (Θουκ. Β 99)⁴³.

Παρατηροῦμεν ὅτι οἱ ἐξωσθέντες Ἀλμωπες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ οικοδομήσουν πτολιέθρον ἐκεῖθεν τοῦ Στρυμόνος πρὸς τιμὴν τῆς θεᾶς Ἀλμωπίας· κατῶρθωσαν ὁμως νὰ τῆς προσφέρουν ἄμπελον. Καὶ ἐπειδὴ αἱ ὄρειναι περιοχαὶ προσφέρονται ὡς τόποι καταφυγῆς διωκομένων ἀνθρώπων, ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ Παγγαίου καὶ τὸ γαμήλιον ἄσμα τῶν Μογλενιτῶν βλάχων, τὸ ὁποῖον ταυτίζει θεάν Κόρην πρὸς τὴν ἄμπελον, μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ υποθέσωμεν ὅτι πολλοὶ τῶν ἐκ τῆς πεδινῆς Ἀλμωπίας ἐξωσθέντων Ἀλμωπῶν ἐξήτησαν καὶ εὖρον καταφύγιον ἐπὶ τοῦ Πάικου, ὅπου δὲν ἔπαυσαν νὰ λατρεύουν τὴν πανελλήνιον θεάν Παρθένον μὲ τὸ τοπικόν ὄνομα Ἀλμωπία, ὑμνοῦντες αὐτὴν ὡς θυγατέρα τοῦ οὐρανοῦ θεοῦ, ὡς ἀδελφὴν τοῦ ἡλιακοῦ θεοῦ καὶ ὡς νύμφην, ἦτοι: «κόρην ἐν ὥρᾳ γάμου», συμφώνως πρὸς τὰ προβλεπόμενα ὑπὸ ἀρχαιοτάτου πανελληνίου τυπικοῦ τοῦ γάμου.

3. Ἐκεῖθεν τοῦ Στρυμόνος καὶ ἀκριβῶς εἶπεῖν εἰς τὸ χωρίον Λέχοβον (σημ. Κρασσοχώρι) τῆς κοινότητος Ἀγκίστρου τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς τοῦ νομοῦ Σεργῶν ἀδεταί τὸ κάτωθι ἄσμα:

Κάπου κίνησα νὰ πάω
στό σιργιάνι τοῦ Ἀἰθανάση,
καὶ σταυρώνω πέντε Τούρκους,
πέντε Τούρκους Γιαντισάρους,
Κάθονται καὶ μ' ἐξετάζουν,   5
«Τίνος εἶσαι, μωρ' γυναίκα;
– Εἶμαι νύφ' τοῦ Παπαγεώργη,
θυγατέρα τοῦ Κυρίτση».

Ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς μου Στίλπων Κυριακίδης, ὁ ὁποῖος κατέγραψε τὸ ἄνωτέρω ἄσμα, παρατηρεῖ ὅτι τοῦτο εἶναι τοπικῆς προελεύσεως καὶ δη-

43. Γ. Μπακαλάκη, Περὶ Ἀλμωπῶν καὶ Ἀλμωπίας θεᾶς, Πρακτικά Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 12, 1937, σ. 484-488 καὶ εἰκ. 3. Πρβλ. Α. Κεραμοπούλου, «Θεᾶς Ἀλμωπίας ἄμπελος δις ὀρισμένη», Μακεδονικόν Ἡμερολόγιον, 1938, σ. 223. Δημ. Κανατσιόλη, «Ἡ Μακεδονικὴ πόλις ἀπὸ τῆς ἐμφανισεῖς τῆς μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου», Μακεδονικά, Τόμος πέμπτος, 1961-1963, σ. 15-101· βλ. σ. 92, ἀρ. 28 καὶ σημ. 10. Χρήστου Γ. Ἀνδρεάδου, «Ἀλμωπες καὶ Ἀλμωπία», Πλάτων, Ἔτος 127, 1964, Ἀθήνα 1964, σ. 316-322· βλ. σ. 318.

λώνει ότι δέν γνωρίζει παραλλαγές⁴⁴.

Θά ἦτο ἐξόχως ἐνδιαφέρον τό γαμήλιον ἄσμα τῶν Μογλενιτῶν βλάχων καί τό ἄσμα τοῦ Λεχόβου νά καταστοῦν τό ἀντικείμενον συγκριτικῆς μουσικολογικῆς ἐρεῦνης, διότι ἀσφαλῶς δέν εἶναι τυχαῖον ὅτι οἱ στίχοι 5 καί 6 τοῦ ἄσματος τῶν Μογλενιτῶν βλάχων εὐρίσκονται, κατ' ἀντίστροφον μέν τάξιν ἀλλ' ἐν πλήρει ἀντιστοιχία, πρὸς τοὺς στίχους 7 καί 8 τοῦ ἄσματος τοῦ Λεχόβου. Ἡ οὐσιώδης διαφορά μεταξύ τῶν δύο ἀσμάτων εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐκπτώσιν τοῦ γ' προσώπου τοῦ παρακειμένου τοῦ ρήματος *εἰμί* (*sam*): *γένονε* (*fost am*) καί ἡ ἀντικατάστασις του διὰ τοῦ α' προσώπου τοῦ ἐνεστώτος τοῦ αὐτοῦ ρήματος: «εἶμαι».

Ὁ «τοπικός χαρακτήρ» τοῦ ἄσματος τοῦ Λεχόβου ὁδηγεῖ εἰς τὴν σκέψιν ὅτι τό ἐν λόγῳ ἄσμα ἀνήκει κατ' ἀποκλειστικότητα εἰς τοὺς πέραν τοῦ Στρυμόνος ἐξωσθέντας Ἰαλμωπας, ἐνῶ αἱ μεταξύ τῶν δύο ἀσμάτων ὑπάρχουσαι ἀντιστοιχίαι ἀποκαλύπτουν ὅτι μεταξύ τῶν ἐξωσθέντων Ἰαλμωπῶν καί τῶν ἐπί τοῦ Πάικου καταφυγόντων διετηρήθη ἐπικοινωνία, μέχρις ὅτου ἡ χώρα κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων· τότε τό ἄσμα τοῦ Λεχόβου ἀπεκόπη ἀπὸ τό παλαιόν γαμήλιον τυπικόν καί μέ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων συνεδέθη πρὸς τό πρόσωπον ἐγγάμου γυναικὸς ὑψηλῆς κοινωνικῆς τάξεως.

Ἄπαντα τά ὑπὸ τοῦ τυπικοῦ τοῦ «παλαιοῦ γάμου» τῶν Μογλενιτῶν βλάχων προβλεπόμενα διὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Διὸς φέρουν εἰς τὸν νοῦν τό γραφέν ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Ἀνθρωπολογίας κυρίου Ἰωάννου Πουλιανοῦ: «Οἱ βλάχοι ποὺ ζοῦν στὶς πλαγιὰς τοῦ Πάικου δέν ἔχουν ἔρθει ἀπὸ πουθενά. Εἶναι ντόπιοι»⁴⁵.

Γ. Σ. Βογιατζής

ΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΤΟΥ ΕΝΕΤΟΥ
ΤΖΟΒΑΝ ΜΑΡΙΑ ΑΝΤΖΟΛΕΛΛΟ ΓΙΑ ΤΗ ΘΡΑΚΗ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1470 ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥΣ
ΓΙΑ ΤΗ ΓΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΩΙΜΗΣ ΟΘΩΜΑΝΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΣΤΟ ΘΡΑΚΙΚΟ ΧΩΡΟ

44. Στ. Π. Κυριακίδου, «Ἄσματα», *Μακεδονικά*, Τόμος τρίτος, 1953-1955, Σύμμεικτα, σ. 412-422· βλ. σ. 413-414, ἀρ. 7, καί σ. 421.

45. Ἰωάννου Πουλιανοῦ, *Ἡ προέλευσις τῶν Ἑλλήνων. Ἐθνογενετικὴ ἔρευνα*, Ἀθήνα 1968, σ. 164-165.